

Nr 307.

Av herr **Vennerström**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område.

En av kulturlivets och nöjeslivets väsentligaste grenar är teatern. I Sverige har man såväl i huvudstaden som i landsorten tills dato allt för litet beaktat detta. Teaterverksamheten har fått utveckla sig på Guds försyn. Ingen tillräckligt stark hand har ledande och vårdande gripit in. Följden är, att den konstnärligt och ekonomiskt glidit ut på dekadansens sluttande plan.

Teaterförhållandena i huvudstaden äro icke värdiga Stockholms rangställning som landets kulturella och konstnärliga centrum. På s. k. varietéer, kabareter och revyteatrar av sjunde och åttonde klass serveras »konst» av osmakligaste slag. Denna s. k. konst är en utdunstning från en kultur i förruttnelsetillstånd. T. o. m. på de bättre teatrarna, på vilka man ställer högre anspråk, tränger den konstnärliga smakförskämningen och ockret på osunda instinkter och lidelse in. Med undantag för en eller annan teater, t. ex. Intima teatern, äger »hög och sann konstnärlig anda» icke nu tryggare hemortsrätt inom huvudstadens hank och stör än den på teaterdirektör Sjövalls tid hade i landsortens teaterlador.

I landsorten äro teaterförhållandena ännu sämre. Landsbygdens nöjes- och kulturbehov anser man sig kunna mätta med vad konstnärligt avskräde som helst. Den stackars landsorten härjas av veritabla konstnärliga rövarband. De äro en lika svår landsplåga som Egyptens gräshoppsvärmar. Friluftsteatern, som för få år tillbaka började med vackra framtidslöften, har alldeles sparat ur. På sommaren spela sammanrafsade sällskap friluftsteater i varenda buske. Repertoar och spel äro i regel under all kritik. Många av vinterns inomhussällskap äro föga bättre. Av det sjuttioatal sällskap, som denna vinter hedra landsorten, ha minst hälften varken konst-

närliga eller ekonomiska livsbetingelser. För en del har redan den oundvikliga kraschen kommit.

Ett stort antal skådespelare hämtas direkt från boddiskan, kontoret eller restaurangen och presenteras utan någon utbildning som konstnärer. En skomakare behöver träning och skolning för att bli en duglig yrkesman. Icke så en skådespelare. Ett skådespelarproletariat, hemfallet åt konstnärlig, ekonomisk och social misär, skapas på detta sätt. Företagsamma människor, som blott några gånger trampat teatertiljorna, anse sig kallade att under sin teaterkappa skaka fram en landsortsteaterns Albert Ranft. Dessa bedrövliga teaterledare, som sakna en ledares alla egenskaper utom tilltagsenheten, drivas icke av konstnärlig lidelse. De äro konstnärliga svindlare, ett slags konstens gulascher, som spekulera i gynnsamma konjunkturen. Det hör icke till undantagsfall, när publiken i Delsbo efter beivrande av en föreställning, där »Den eldröda blomman» spelades, fordrade penningarna tillbaka och hotade med smörj. Och det är icke något sällsynt fall, att teatersällskap, som gått omkull och samvetslöst lämnats i sticket av teaterledaren, nödgats springa hos tidningsredaktörer och andra hyggliga människor för att komma loss. Upplösningens och förfallets ande sprider sig till de bättre sällskapen. De delas upp i blix- och stjärnturnéer med en eller ett par stjärnor och resten av skådespelarna lika konstnärligt underhålliga som ekonomiskt billiga för teaterledaren. Skådespelens titlar stuvats om och stoffas ut sensationellt och rafflande för att draga mera folk. En litterärt och konstnärligt intresserad tidningsman, som å dragande kall och ämbetes vägnar nödgas överleva en del s. k. teaterföreställningar, måste ofta genomlida skärseldens alla kval.

Alla vakna och ärliga iakttagare måste konstatera och erkänna faktum: Teaterlivet är på förfall. Var finnes botemedlet? Mången väntar, att förnyelsen skall komma genom allmänhetens reaktion mot eländet. Den förhoppningen är bedräglig. Allmänheten själv har en mycket dryg skuld i det nuvarande dåliga tillståndet. Det är icke befogat att på teaterledarne lägga hela skuldbördan. Många teaterledare ha varit ytterligt litet nogräknade vid val av repertoar och skådespelare. Men allmänheten har varit minst lika litet nogräknad. Teaterledare ha låtit sig lockas av allmänhetens förskämde smak. De ha i många fall ansett sig nödsakade därtill för att ekonomiskt hålla sitt företag uppe. Det är tragiskt att se salongerna tomma, då god dramatisk konst presteras, men se dem fyllda av hänförd publik och öronbedövande jubel, då revyernas bensprattlingar och krystande vitsar framkalla »stormande skattsucces». Allmänheten är medansvarig och har icke visat sig mäktig nödig reaktion mot urartningen.

Ingenting annat synes hjälpa än att statsmakterna gripa in. På det andliga området bör staten visserligen icke utan nödtvång lägga sin hand. Men då den anarkistiska friheten leder till samhällliga vådor är samhället pliktigt att genom sina lagstiftande institutioner av självbevarelse-drift skydda sig själv och medborgarna. Nöjeslivet är ett statsintresse, och det ett mycket betydelsefullt sådant. Det kan icke vara samhället likgiltigt, hur dess medborgare ordna sina nöjen och förströelser på fristunderna. Ett folks sätt att reglera sitt nöjesbehov är mer än något annat mätaren på dess kulturella mognad. Den del av nöjesbehovet, som biograferna tillfredsställa, är lagd under samhällets kontroll. Biografväsendets mest osunda utväxter ha skurits bort. Den statliga kontrollen har här haft en stor kulturell uppgift att fylla. Som förströelse- och kulturfaktorer tävla teatrarna med biograferna i betydelse. Varför skulle teaterväsendets osunda utväxter tillåtas ligga utanför området för statens kontroll, då biografväsendets dito ligga innanför? Och varför skulle icke den statliga kontrollen utföra samma goda kulturella gärning ifråga om teatrarna som i fråga om biograferna? Ett smidigt anpassat *koncessionssystem*, som gallrar ut teaterledare utan konstnärliga och ekonomiska kvalifikationer, och begränsar antalet teatersällskap, så att det svarar mot behovet och möjligheterna, skulle helt visst vara till konstens, skådespelarnas, allmänhetens och samhällets båtnad.

Inom alla för god dramatisk konst intresserade kretsar är stämningen nu sällsynt enhällig för koncessionssystem. Tanken har förut varit livligt diskuterad men stött på starkt motstånd från teaterledare, som litat på att den fria konkurrensen så småningom skulle bringa teaterkärnan på rätt stråt. De teaterledare, som allvarligt sträva att hålla konsten högt, ropa nu energiskt på koncession. Under den pressdebatt, som de senaste månaderna pågått i denna fråga, ha framstående teaterledare vid sidan av dramatiska författare och teaterkritici förklarat sig anse ett införande av koncessionssystem vara enda utvägen ut ur teaterlivets nuvarande beklagliga kaos.

Vid införande av koncessionssystem måste garantier skapas mot obehörig censur och byråkratism vid beviljande av koncessioner. De i teaterverksamheten intresserade parterna själva böra genom sina bästa representanter ha det avgörande ordet, då koncessioner skola beviljas. Detta når man genom att lägga koncessionernas utdelning i händerna på en koncessionsnämnd, vars ledamöter under betryggande former äro valda av teaterägare, teaterledare, skådespelare och dramatiska författare.

Med denna motivering hemställer jag,

Motioner i Andra kammaren, Nr 307.

att riksdagen måtte anhänga, att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville låta utreda frågan om införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område och för riksdagen framlägga förslag därom.

Stockholm den 1 februari 1920.

Ivar Vennerström.
